

**УКРАЇНЬКА АСОЦІАЦІЯ
ВИКЛАДАЧІВ І ДОСЛІДНИКІВ
ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ**

**УКРАЇНСЬКИЙ ЩОРІЧНИК
З ЄВРОПЕЙСЬКИХ
ІНТЕГРАЦІЙНИХ СТУДІЙ**

Випуск VII

КИЇВ 2022

УКРАЇНЬКА АСОЦІАЦІЯ ВИКЛАДАЧІВ І ДОСЛІДНИКІВ
ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

УКРАЇНСЬКИЙ ЩОРІЧНИК
З ЄВРОПЕЙСЬКИХ ІНТЕГРАЦІЙНИХ СТУДІЙ

Випуск VII

Київ

2022

Український Щорічник з Європейських Інтеграційних Студій. Вип. VII.– Київ, APREI, 2022. – 81 с.

The Ukrainian Yearlybook of European Integration Studies. Issue VII. – Kyiv, APREI, 2022. – 81 p.

У даному Випуску Українського Щорічника з Європейських Інтеграційних Студій представлено освітянський досвід у сфері викладання та дослідження європейських інтеграційних процесів в Україні. В своїх напрацюваннях автори намагались комплексно осмислити практику взаємодії різних країн з ЄС, розглянути механізми гуманітарної підтримки Україні з боку країн ЄС у боротьбі з російською агресією, торгівельно-економічне співробітництво України з ЄС, проаналізувати європейський вектор реформ вищої освіти у країнах Східного партнерства, а також дослідити різні аспекти безпеки країн Європи у відповідь на сьогоденні виклики.

In this issue of the Ukrainian Yearbook of European Integration Studies, educational experience in the field of teaching and researching the European integration processes in Ukraine are presented. In their publications, the authors tried to comprehensively understand the practice of cooperation of various countries with the EU, to consider the mechanisms of the EU countries' humanitarian support to Ukraine in the fight against russian aggression, to examine some aspects of trade and economic cooperation between Ukraine and the EU, to analyze the European vector of higher education reforms in the countries of the Eastern Partnership, as well as to investigate various aspects of the security issues of European countries in response to today's challenges.

Редакційний комітет не несе відповідальності за погляди, висловлені авторами матеріалів. За повного або часткового використання матеріалів збірника посилання на видання обов'язкове. Матеріали надруковані методом прямого відтворення тексту, наданого авторами, які несуть відповідальність за його достовірність, зміст і стилістику, за правильне цитування літературних джерел та посилання на них.

The Editing Committee is not responsible for the views expressed by the authors. In case of full or partial use of the materials of the Yearlybook, the reference to the publications is obligatory. The articles were published by the method of direct reproduction of the text provided by the authors, who are responsible for its authenticity, content and style, as well as for the correct quotation of the literature sources and references to them.

and should be taken into consideration while planning and selecting the content for practical foreign language classes.

The direction of research chosen by us will have its continuation. Our further research will be aimed at finding out domestic as well as international sources of development of professional competence of the English language teaching staff.

References:

1. Common European Framework of Reference for Languages: Learning, Teaching, Assessment. URL: <https://rm.coe.int/1680459f97> (Date of Reference 07.10.2022).
2. Leban K. The Professional Profile of Language Educators. In Facing the Future. Language Educators across Europe). Council of Europe Publishing, 2003. P. 69–101.
3. Lange D. A Blueprint for a Teacher Development Programme. In J. C. Richards and D. Nunan (Eds.), Second language teacher education. Cambridge University Press, 2007. P. 245–268.
4. Gauthier C., Martinet M., Raymond, D. Teacher Training. Orientations. Professional Competences. Quebeck, 2001. P. 54 – 76.
5. Bolotov V.A. Competence model: from ideas to educational program / V.A. Bolotov, V.V. Serikov // Pedagogy, 2003. No. 10. P. 23–28.
6. Macaro E., Akincioglu M., Han S. English Medium Instruction in Higher Education: Teacher Perspectives on Professional Development and Certification. International Journal of Applied Linguistics. 8 (2). 2019. P. 25–34.
7. Naved Z. 6 Reasons Why Knowing English Is Important in Today's World. URL: <https://owlcation.com/humanities/importanceofenglishlanguages> (Date of Reference 03.09.2022).
8. Markova A.K. Psychology of Professionalism / A.K. Markov. International Humanitarian Fund "Knowledge", 2006. 308 p.
9. Nishanthi R. Important of learning English in today world. International Journal of Trend in International Open Access Journal. Is. 1. 2018. P. 245–236.
10. Panggua S., Wello B., Jabu B., Macdonald D. Self-Assessed Professional Competence of the High School EFL Teachers in Toraja Indonesia. International journal of English linguistics. 8 (2). 2000. P. 25–34.
11. Tereshchuk H., Yashchuk I., Binytska O. Pre-Diploma Training of a Teacher-Philologist of the English Language. Visnik Zhitomirskogo derzhavnogo universitetu imeni Ivana Franka. Pedagogichni Nauki. 1 (96). 2019. P.33 – 43.
12. Wahid A., Yusof M., Atan A., Ibrahim H. The Competency of English Language Teachers in Implementing the English Language Literacy Programme. International Journal of Psychosocial Rehabilitation. 24 (5). 2000. P. 23 – 35.
13. Spratt M. English for the Teacher: A Language Development Course. Cambridge University Press, 13th Printing, 2005. P. 13 – 65.

Герасимчук Таміла

кандидат історичних наук, доцент

професор кафедри політичних наук

Рівненського державного гуманітарного

університету

ПЛАТФОРМИ СОЛІДАРНОСТІ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ З УКРАЇНОЮ У ПРОТИДІЇ РОСІЙСЬКІЙ ЗБРОЙНІЙ АГРЕСІЇ

PLATFORMS OF SOLIDARITY OF THE EUROPEAN UNION WITH UKRAINE AGAINST RUSSIAN ARMED AGGRESSION

Анотація. У науковій статті проаналізовано солідарність Європейського Союзу з Україною у протидії російській збройній агресії та платформи солідарності ЄС, як оперативний координаційний механізм гуманітарної підтримки України.

Для України боротьба проти російської окупації – це екзистенційна війна, перемога у якій визначається національною стійкістю та міжнародною солідарністю і підтримкою. Війна в Україні переросла в повномасштабну гуманітарну катастрофу, спричинила масові втрати і поранення серед цивільного населення, стрімке зростання чисельності тих, хто шукає захисту від війни, що актуалізує тему дослідження. ЄС непохитний у підтримці незалежності, суверенітету, територіальної цілісності України у міжнародно визнаних кордонах.

Вже з перших днів війни Європейський Союз та держави-члени ЄС проявили солідарність і стали в авангарді зусиль по підтримці України, що стоїть непорушним безпековим щитом для всієї Європи. На інституційному рівні солідарність ЄС проявилася у низці важливих політичних рішень: надання Україні статусу кандидата на вступ до ЄС, визнання Росії державою-спонсором тероризму, визнання Голодомору 1932-1933 рр. геноцидом Українського народу. Такі історичні рішення є свідченням того, що ЄС глибоко солідарний з Україною і ніколи не залишить Україну наодинці з ворогом. А це означає, що перемога України та демократичного світу неминуча.

Солідарність є наріжним каменем для ЄС у вирішенні проблем біженців, надання захисту і необхідної допомоги тим, хто її потребує. Європейська Комісія та Рада ЄС, об'єднавши надзвичайні зусилля держав-членів, активували механізми підтримки шляхом прямого надання притулку та безпрецедентної процедури тимчасового захисту через введення в дію «Директиви Ради ЄС про тимчасовий захист». Щоб збалансувати зусилля держав-членів щодо прийому, надання

швидкої та ефективної допомоги українцям, які шукають захисту від війни, створено Платформу солідарності ЄС. Підтримка українських біженців і тих, хто отримав тимчасовий захист в ЄС, відбувається через Механізм цивільного захисту ЄС та низку програм і фондів ЄС. Продемонстрована Європейським Союзом солідарність з державами-членами та з Україною є потужним інструментом єднання і спільним внеском у боротьбу за демократичні цінності, мир і перемогу України.

Ключові слова: європейська інтеграція, Україна, Європейський Союз, солідарність, платформа солідарності, гуманітарна підтримка, тимчасовий захист, біженці, війна, російська збройна агресія.

Summary. The scientific article analyzes the European Union's solidarity with Ukraine in countering Russian armed aggression and the EU's solidarity platform as an operational coordination mechanism of humanitarian support for Ukraine.

For Ukraine, the struggle against the Russian occupation is an existential war, the victory of which is determined by national resilient and international solidarity and support. The war in Ukraine turned into a full-scale humanitarian disaster, caused mass casualties and injuries among the civilian population, and a rapid increase in the number of those seeking protection from the war, which actualizes the topic of the study. The EU is steadfast in supporting the independence, sovereignty, and territorial integrity of Ukraine within internationally recognized borders.

As early as of the war, the European Union and the EU member states showed solidarity and became at the forefront of efforts to support Ukraine, which stands as an indestructible security shield for the whole of Europe. At the institutional level, EU solidarity was manifested in a number of important political decisions: granting Ukraine the status of a candidate for EU membership, recognizing Russia as a state sponsor of terrorism, recognizing the Holodomor of 1932-1933 as genocide of the Ukrainian people. Such historic decisions are proof that the EU is deeply in solidarity with Ukraine and will never leave Ukraine alone with the enemy. And this means that the victory of Ukraine and the democratic world is inevitable.

Solidarity is a cornerstone for the EU in solving the problems of refugees, providing protection and the necessary assistance to those who need it. The European Commission and the Council of the EU, combining the extraordinary efforts of the Member States, activated support mechanisms through the direct granting of asylum and an unprecedented temporary protection procedure through the implementation of the "The Temporary Protection Directive". In order to balance the efforts of the member states to receive, provide quick and effective assistance to Ukrainians seeking protection from the war, the EU Solidarity Platform was created. Support for Ukrainian refugees and those who have received temporary protection in the EU is provided through the EU Civil Protection Mechanism and a number of EU programs and funds. The solidarity demonstrated by the European Union with its member states and with Ukraine is a powerful tool for unification and a joint contribution to the struggle for democratic values, peace and victory of Ukraine.

Keywords: European integration, Ukraine, European Union, solidarity, solidarity platform, humanitarian support, temporary protection, refugees, war, Russian armed aggression.

Постановка проблеми. Російська гібридна війна проти України, що триває вже майже дев'ять років, а з 24 лютого переросла у повномасштабну збройну агресію, поставила під загрозу мир і безпеку в усьому світі та викликала хвилю занепокоєння через зневагу до людського життя, прав людини, міжнародного права, цінностей демократії і свободи. Неспровокована військова агресія Російської Федерації (РФ) засуджена в глобальному масштабі, що підтверджено переважною більшістю держав ООН. Європейський Союз (ЄС) є геополітичним центром миру, безпеки, економічної співпраці та розвитку, а війна, як зазначив у зверненні до послів ЄС Голова Європейської Ради Шарль Мішель, – це «бомба, закладена під багатосторонню систему співпраці, це спроба підірвати соціальну згуртованість, єдність та віру у власне майбутнє» [11]. ЄС зберігає стійкість і робить можливе й неможливе, солідаризуючись з Україною.

Солідарність ЄС проявилася у низці історично важливих політичних рішень: надання Україні статусу кандидата на вступ до ЄС [21], визнання Європейським Парламентом Росії державою-спонсором тероризму [23] та визнання Голодомору 1932-1933 рр., скоєного радянською владою, геноцидом Українського народу [29]. Такі політичні рішення є свідченням того, що ЄС непохитний у підтримці незалежності, суверенітету, територіальної цілісності України у міжнародно визнаних кордонах.

Але однією з найгостріших проблем, з якою зіткнулися в ЄС, є проблема величезного напливу з території України людей, що втікають від війни й шукають захисту в державах ЄС і поза його межами. Хоча проблема біженців не нова для ЄС і ґрунтовно досліджена, але такої величезної кількості людей, які шукають притулку, Європа не пам'ятає з часів Другої світової війни. Актуальність дослідження визначається гостротою і масштабами проблеми, що потребує глибокого аналізу та має бути на порядку денному наукового, політичного й суспільного дискурсів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. З перших місяців неспровокованої агресії проти України політики і науковці ведуть дискусію про найжорстокішу війну ХХІ ст., але перші праці з'являються протягом останніх півроку. Проблема біженців з України та статусу тимчасового захисту до повномасштабної війни в Україні не стояла так гостро, чим і пояснюється відсутність наукових праць з даної проблематики. Проблема біженців досліджена у фокусі адміністративно-правового забезпечення статусу внутрішньо переміщених осіб в Україні на етапі гібридної російсько-української війни з 2014 р. Є окремі наукові доробки правників, економістів, соціологів, політологів, демографів та багатьох вчених інших галузей науки. Доцільно звернути увагу, що в науковій літературі термін «біженець» часто вживається в широкому значенні і, таким чином, стосується всіх осіб, що втікають від війни і

шукають притулку. Але такі особи з міжнародно-правової точки зору не завжди є біженцями: вони можуть за бажанням набути правового статусу біженця, а можуть просити тимчасового захисту і не бути біженцями [7]. Попри відсутність наукових праць з даної теми, є чимало юридичних коментарів щодо змісту терміну «тимчасовий захист».

Актуалізувалася проблема з початком повномасштабного вторгнення РФ в Україну 24 лютого 2022 р. Хоча до війни Україна була задіяна в ряді програм співпраці з ЄС, але підтримка та допомога в умовах повномасштабної збройної агресії, потреба в якій виникла в екстреному порядку, має суттєві відмінності як за змістом, формою, так і механізмами та інструментами. Основною джерельною базою для написання статті є документи ЄС: висновки, заяви, рішення, директиви, які в умовах війни з'являються досить часто, адже вони продиктовані геополітичними реаліями і, відповідно – потребами України, політичною волею європейських політиків та можливостями ЄС і його держав-членів. Важливим джерелом для написання статті є «Директива ЄС про тимчасовий захист», що була прийнята ще в 2001 р., але жодного разу не була задіяна до війни 24 лютого 2022 р. Введена Директива з 4 березня 2022 р. з прийняттям Європейською Радою рішення про її активацію. Директива про тимчасовий захист визначає процедуру прийняття рішень, необхідну для запуску, продовження або припинення статусу тимчасового захисту [9;13].

Серед наукових праць нещодавно почали з'являтися наукові розвідки про миротворчість, надання гуманітарної підтримки і допомоги Україні. Проблеми краудфандингу та фандрейзингу досліджує українська політолог Н. Хома, зосередивши увагу на технологіях миробудівництва та унікальності й особливостях українського кейсу антивоєнного, миробудівничого краудфандингу. Дослідження включає аналіз приватних і соціальних ініціатив, а також йдеться про інституційний рівень взаємодії між демократичними державами у сприянні миру [8]. Українська вчена, економіст Г. Дугінець у співпраці з К. Ніжейко досліджують надання технічної допомоги в повоєнній відбудові України, про що важливо говорити вже зараз [2]. Відсутність допоки системних досліджень з даної теми та гострота проблеми українських біженців і тих, хто шукає чи вже знайшов тимчасовий захист у державах Європи, актуалізує студіювання проблеми міжнародної солідарності ЄС з Україною та аналізу прийнятих Європейським Союзом рішень, активованих платформ солідарності і фондів з метою підтримки України у протидії збройній агресії РФ.

Методологія дослідження ґрунтується на синергетичному та системному підходах, що поглиблює концептуальне осмислення ролі міжнародної солідарності та партнерської допомоги у підтримці України у боротьбі з російською збройною агресією. Синергетична парадигма спрямована на дослідження багаторівневих партнерських відносин в умовах глобальних викликів і загроз, пошуку правових механізмів солідарності, підтримки й допомоги, посилення ролі консультаційних механізмів та впливу міжнародних інституцій на протидію агресивній політиці РФ. Системний підхід обґрунтовує роль партнерських відносин ЄС з Україною у боротьбі за мир та демократичні

цінності й свободи; поглиблює дослідження солідарності в межах ЄС як стійкої функціональної системи міжнародних відносин між державами-членами, інститутами ЄС та європейськими громадянами. Компаративний і статистичний методи у поєднанні з контент-аналізом сприяли узагальненню солідарних відносин Україна-ЄС. На основі статистичного аналізу даних розкрито динаміку міграційних потоків і масового переміщення людей з України в ЄС, масштаби гуманітарної підтримки та її ресурсне забезпечення через платформи і фонди ЄС.

Метою статті є дослідження солідарності Європейського Союзу з Україною у протидії російській збройній агресії та ролі платформ солідарності ЄС, як механізму гуманітарної підтримки громадян України, що втікають від війни, шукаючи притулку в державах ЄС.

Виклад основного матеріалу дослідження. Трансформація відносин ЄС з Україною за 10 місяців повномасштабного російського вторгнення немає прецедентів в історії існування ЄС. Такий формат взаємин впроваджується в ЄС вперше, має інституційний вимір, проходить тест на стійкість як українців, які стали жертвами військової агресії РФ, так і європейців, які з перших днів війни протягнули руку підтримки і неоціненної допомоги. Важливо зазначити, що гуманітарна підтримка України, як держави, що постраждала від неспровокованої агресії РФ, та її громадян, що шукають захисту від війни, надається з бюджету і резервних фондів ЄС за різними програмами в 2 ключових напрямках:

1- державам-членам ЄС і країнам-кандидатам для забезпечення біженців і тих українців, що тікають від війни в Україні й отримали тимчасовий захист в ЄС;

2- державі Україна для подолання кризи і забезпечення спроможності й функціонування установ, організацій і служб, що підтримують життєдіяльність суспільства, а також усім тим українцям, хто не в змозі забезпечити виживання в умовах війни і потребує допомоги, включаючи внутрішньо-переміщених осіб (ВПО).

У даному дослідженні зосередимо увагу на платформах солідарності ЄС з Україною і гуманітарній підтримці українців, що отримали притулок у державах-членах ЄС. Це є важливим напрямом міграційної політики ЄС та політики згуртованості, стійкості ЄС та гуманітарної підтримки України. Адже саме держави ЄС і сусідня Молдова з першого дня війни прийняли на себе всі міграційні потоки з України, надавали допомогу в їжі та ліках, планували логістику щодо подальшого розміщення осіб, які шукають захисту від війни в державах-членах ЄС і поза його межами.

За даними порталу оперативних даних ООН, за перший тиждень війни «більше мільйона біженців з України перетнули західні кордони сусідніх країн, і ще багато біженців пересуваються як всередині країни, так і за її межами» [1; 34]. За даними Агентства ООН у справах біженців (UNHCR) в Україні у перші п'ять тижнів понад 4 млн людей – громадян України та біженців в Україні, а також шукачів притулку, виїхали за кордон до сусідніх країн, і ще більша кількість були переміщені в межах України [1]. За даними порталу оперативних

даних ООН (табл. 1), з початку війни з України станом на 30 серпня 2022 р. було зафіксовано 11,976 млн виїздів, тоді як в'їздів – 5,325 млн (без даних Угорщини, РФ і Білорусі, з 28 лютого); на 27 вересня 2022 р. – 13,380 млн виїздів, в'їздів – 6,257 млн (без даних Угорщини, РФ і Білорусі, з 28 лютого); на 13 грудня 2022 р. – 16,331 млн виїздів, в'їздів – 8,496 млн; на 20 грудня 2022 р. – 16,595 млн виїздів, в'їздів – 8,711 млн [35].

Таблиця 1.

Зведені дані щодо перетину західного кордону України
(30.08-20.12.2022 р.)

Дата	Виїзд з України (млн чол.)	В'їзд в Україну (млн чол.)	Сальдо (млн чол.)
30.08.2022	11,976	5,325	6,651
27.09.2022	13,380	6,257	7,123
13.12.2022	16,331	8,496	7,835
20.12.2022	16,595	8,711	7,884

Джерело: складено автором на основі даних ООН за [34; 35].

Сальдо показує чисельність тих, хто перебуває за межами кордону України. Статистичні дані складаються в основному з поданої в ООН інформації органами державної влади. На порталі зазначено, що «хоча порталом було докладено всіх зусиль, щоб забезпечити перевірку всієї статистичної інформації, цифри є приблизними. Триангуляція¹ інформації та джерел здійснюється на постійній основі, а це означає, що дані можуть корелюватися навіть заднім числом» [34]. Відтак, статистичні дані потребують постійного уточнення.

Зауважимо, що серед переміщених через кордон були не лише громадяни України, а й багато різних категорій: абітурієнти, включаючи громадян ЄС, особи, що мали міжнародний захист від України, у тому числі багато білорусів, які втекли від режиму Лукашенка, а також іноземні студенти та громадяни інших держав зі всього світу. Держави-члени ЄС відповіли спрощенням процедур та збільшенням чисельності персоналу в пунктах перетину кордонів, водночас дотримуючись норм і стандартів ЄС, утримуючи кордон відкритим для людей, які втікали із територій збройного конфлікту та потребували міжнародного захисту та доступу до ЄС з гуманітарних причин [25]. Дані щодо кількості перетину кордону України включають також трудову міграцію, перетин кордону тими, хто вже набув статусу тимчасового захисту в ЄС, отримавши, таким чином, право виїзду з ЄС та можливість повернення у разі необхідності. З вищезазначеного бачимо, що дані корелюються між собою з невеликою різницею, що дає підстави вважати їх відповідними ситуації. Допоки більшість статистичних розрахунків ООН та ЄС ґрунтуються на цих даних, які у поєднанні з ситуаційним аналізом є підставою для визначення потреб держав і людей та об'ємів і видів гуманітарної допомоги.

Як бачимо з табл. 1, за осінні місяці різкого збільшення міграційних потоків не відбулося, але висхідний тренд зберігається так само, як і в сальдо

¹ Триангуляція – збір та узагальнення даних; процес, що дозволяє у відносно короткі терміни узагальнювати, класифікувати та аналізувати розрізнені або суперечливі кількісні та якісні дані, що отримані з різних джерел з метою отримання відповідей на актуальні питання.

«виїзд-в'їзд». Можемо припустити, що у зимові місяці динаміка буде визначатися рівнем ескалації та масштабами руйнування критичних інфраструктурних об'єктів. У випадку загострення ситуації, міграція за межі України може незначно посилитися, особливо серед таких категорій як жінки і діти, що вже отримали тимчасовий захист в ЄС.

Величезний об'єм роботи та зусиль докладено європейцями до врегулювання проблем біженців і тих, хто втікає від війни в Україні. Щоденне різке збільшення чисельності людей, що втікали від війни, чинило надзвичайно великий тиск на кордон ЄС з Україною. Люди прибували й донині прибувають до кордонів ЄС через війну. Всіх їх, з документами і без виїзних документів, потрібно було зареєструвати, дотримуючись норм і не порушуючи діючі в ЄС правила безпеки [26]. ЄС взяв на себе спільну відповідальність за допомогу на своїх зовнішніх кордонах, підтримуючи держав-членів, які в першу чергу стикнулися з додатковим тиском. Пропускні пункти, логістика й злагоджена робота витримали величезний потік людей з України.

Після вторгнення Росії 24 лютого Європейська Комісія (ЄК) мобілізувала зусилля, щоб підтримати цивільних осіб, які втікають від війни в Україні, і допомогти державам-членам ЄС прийняти їх і піклуватися про них. У найскладніші часи навіть представники ЄК відвідували місця перебування біженців і переміщених осіб з України. Це дозволило їм на власні очі побачити потужні програми підтримки біженців і переміщених осіб, що були запроваджені Польщею, Словаччиною, Угорщиною та Румунією, а також зусилля сусідньої Молдови. Адже саме прикордонні з Україною держави прийняли на себе практично всі міграційні потоки. Синергія високоорганізованої логістики з співчуттям і щедрістю громадян ЄС створювали комфортні умови жертвам російської агресії, які шукали притулку в ЄС, зіткнувшись також з травмою втечі зі своїх домівок. Щоб допомогти подолати проблеми, що пов'язані зі скупченням на кордонах, ЄС та його держави-члени тісно співпрацювали з українською владою. Співпраця залишається актуальною і надалі, позаяк ракетний терор та руйнування РФ енергетичної інфраструктури України змушує українців залишати свої домівки. Для європейців надзвичайно важливо, щоб усі без винятку отримали захист, повагу і турботу і якомога швидше й безпечно були направлені до наступного місця притулку для вирішення їхніх негайних потреб. Не менш важливо працювати над збереженням безперервного й вільного проїзду в Україну товарів гуманітарної допомоги, яку також чекають мільйони українців на окупованих і звільнених територіях.

За даними ООН і ЄС понад 17,7 млн людей в Україні до кінця 2022 р. потребують гуманітарної підтримки та допомоги у захисті. Війна в Україні вже змусила покинути свої домівки понад 14 млн людей [19; 20; 34]. Йдеться про всіх, що зареєстровані як такі, що шукали притулку в ЄС і внутрішньо переміщені особи (ВПО). За даними ООН і за оцінками Міжнародної організації з міграції (МОМ) станом на 20 грудня 2022 р. в Україні 5,914 млн осіб є внутрішньо переміщеними особами, майже 7,9 млн осіб отримали притулок у ЄС [6; 35]. Але це не означає, що вони знаходяться в ЄС і нікуди не виїжджають,

вони можуть вільно переміщуватися як в межах ЄС, так і в'їжджати в Україну чи будь-яку іншу державу. Зауважимо, що для ВПО також надається гуманітарна підтримка і допомога від ЄС, але це предмет окремого наукового дослідження. Кількісні дані по ВПО наведені для порівняння і щоб показати масштаби міграції та глибину трагедії в Україні. У даній статті мова йде про тих осіб, що втікають від війни і шукають притулку в ЄС.

Перетнувши кордон, українці, що втікають від війни, стикаються з низкою проблем, що потребують вирішення. Першочергово – це легалізація перебування і оформлення міжнародного захисту – статусу біженця чи статусу тимчасового захисту. Ефективною відповіддю ЄС на виклики, що з'явилися у зв'язку з війною та мільйонами людей на східних кордонах ЄС, стала чітка координація роботи пропускних пунктів та визначення пріоритетів на рівні ЄС щодо підтримки як України, так і держав-членів. Це війна на виснаження і тому, щоб зберегти стійкість, важлива мережева взаємодія, в основі якої синергія зусиль на різних рівнях і у різних напрямках (житло, їжа, медична допомога, робота, освіта, тощо). З перших днів війни ЄК виявила явний ризик того, що через масштаб очікуваного збільшення потоків на кордоні, системи надання притулку країн ЄС не зможуть обробити заяви у встановлені терміни. Це могло б негативно вплинути на ефективність національних процесів надання притулку та на права людей, які звертаються за міжнародним захистом [12; 24].

Європейська Комісія та Рада ЄС об'єднали надзвичайні зусилля держав-членів щодо пошуку та запуску механізмів підтримки людей, які тікають від війни в Україні, шляхом прямого надання притулку, їжі та медичної допомоги, а також шляхом надання чіткого статусу через безпрецедентну процедуру тимчасового захисту. Це забезпечило українцям та їхнім родинам безпечний статус, у тому числі після закінчення 90 днів безвізового статусу, який застосовується на всій території ЄС. Це стосується також багатьох громадян третіх країн, які тікають від війни, включно з тими, хто отримав міжнародне право захисту в Україні та тих, хто не може безпечно повернутися до своєї країни походження [4; 25].

Щоб надати тимчасовий захист українцям, які тікають від війни, держави-члени ЄС 4 березня 2022 р. ввели в дію «Директиву Ради ЄС 2001/55/ЄС² про мінімальні стандарти для надання тимчасового захисту у разі масового напливу переміщених осіб та про заходи, що сприяють збалансованості зусиль між державами-членами щодо прийому таких осіб та несення наслідків цього» від 20 липня 2001 р. [13]. Директива ЄС про тимчасовий захист, що була вперше активована в зв'язку з повномасштабним вторгненням РФ в Україну, визначає

² Директива Ради 2001/55/ЄС – це директива Європейського Союзу 2001 р., яка передбачає негайний тимчасовий захист переміщених осіб за межами зовнішнього кордону Союзу, призначена для використання у виняткових обставинах, коли регулярна система надання притулку в ЄС має проблеми з «масовим напливом» біженців. Вона була введена, але не використовувалася до 2022 р. При застосуванні вимагає від держав-членів ЄС приймати біженців відповідно до їх можливостей, дотримуючись принципу солідарності та «балансу зусиль» між державами-членами. 3 березня 2022 р. у відповідь на кризу біженців, спричинену російським вторгненням в Україну 24 лютого, міністри ЄС одноголосно погодилися задіяти Директиву про тимчасовий захист вперше в своїй історії [13].

процедуру прийняття рішень, необхідну для запуску, продовження або припинення тимчасового захисту [9]. Вона забезпечила і забезпечує надання швидкої та ефективної допомоги людям, які рятуються від війни в Україні, а саме: право та доступ до житла, соціальну та медичну допомогу, освіту та роботу, відповідно до політики держав-членів ЄС щодо ринку праці, а також передбачає догляд за дітьми та підлітками без супроводу та доступ до банківських послуг. Відповідно до Директиви, особи, що отримали тимчасовий захист, мають дозвіл на проживання і можуть перебувати в ЄС протягом одного року та, залежно від ситуації в Україні, продовжити термін перебування двічі по шість місяців, загалом протягом двох років [13]. У випадку незакінченої війни ЄК має право продовжити дію тимчасового захисту ще на один рік. Важливо, що тимчасовий захист не означає отримання статусу біженця, але особи, які отримали тимчасовий захист в ЄС, можуть у будь-який час подати заявку на отримання статусу біженця.

Щодо статусу біженця, то він визначається Конвенцією про статус біженців 1951 р. [4]. Відповідно до Конвенції, біженець – це особа, яка «внаслідок обґрунтованих побоювань стала жертвою переслідувань за ознаками раси, віросповідання, національності, громадянства (підданства), належності до певної соціальної групи або політичних переконань перебуває за межами країни своєї громадянської належності та не може користуватися захистом цієї країни, або не бажає користуватися цим захистом внаслідок таких побоювань» [4]. Таким чином, громадяни України, що шукають захисту від війни, перебувають у державах ЄС у двох статусах: особи, що отримали тимчасовий захист – їх переважна більшість; інші – біженці, їх значно менше. Кожна особа самостійно визначається який статус для неї підходить. Підтримку надають одним й іншим, але за різними механізмами і програмами. Звертаємо увагу, що термін «біженець» часто вживається в широкому значенні і, таким чином, стосується всіх осіб, що втікають від війни і шукають притулку. Але такі особи з правової точки зору не всі є біженцями, а лише ті, які оформили статус біженця. Інші особи, що шукали притулку можуть отримати статус тимчасового захисту в ЄС. Зауважимо, що у зведених статистичних даних вони подаються всі разом, але забезпечення їх статусів різняться.

Станом на 1 вересня 2022 р. 7,5 млн громадян України зареєструвалися в ЄС як шукачі притулку, а станом на 20 грудня 2022 р. таких – 7,863,339 осіб, з яких 4,862,560³ осіб отримали тимчасовий захист в ЄС [35]. Ця цифра незначно, але все ще зростає. Майже незмінною залишається статистика протягом двох тижнів з 8 по 20 грудня, що видно з табл. 1 по зведених даних щодо перетину кордону України з ЄС. Найбільше українських громадян станом на 20 грудня 2022 р. знаходиться: в Польщі (1,47 млн осіб), Німеччині (1,01 млн осіб), Чехії (0,5 млн осіб), Італії (0,17 млн осіб), Іспанії (0,15 млн осіб), Франції (0,12 млн

³ Дані оновлюються щотижня в середу до 12:00 СЕТ. Цифра «Біженці з України, зареєстровані для тимчасового захисту або аналогічних національних схем захисту в Європі» може включати кілька реєстрацій однієї особи в двох або більше країнах ЄС+; реєстрації, які залишаються незавершеними з різних причин; або реєстрації біженців, які переїхали далі, у тому числі за межі Європи.

осіб), Словаччині (0,10 млн осіб) [34]. Для прикладу наведені дані по державах, де зареєстровано 100 тис. і більше шукачів притулку в ЄС. В інших державах ЄС так само є десятки тисяч українців, що мають статус тимчасового захисту, але їх кількість менша за 100 тис. осіб. Окрім того, певна кількість осіб, перетнувши кордони ЄС, знайшли притулок у Великій Британії, Канаді, Туреччині та інших державах світу. Зауважимо, що особи з тимчасовим захистом, окрім біженців, вільно переміщуються в ЄС, тому дані по державах варіюються, вони не є сталими. Окрім того, такі особи можуть повернутись і в Україну, зберігши за собою статус тимчасового захисту у визначених Європейським Союзом термінах (до одного року, або далі за процедурою).

Підтримка українських біженців по всій Європі відбувається через систему для надання гуманітарної допомоги – Механізм цивільного захисту ЄС⁴ та Агентства ООН у справах біженців [1], що забезпечують постачання до Польщі, Молдови, Словаччини, Чехії, Литви. МЦЗ ЄС забезпечує інституційну платформу для взаємодії держав-учасниць з установами ЄС, відповідальними за цивільний захист. Запуск заходів допомоги МЦЗ ЄС (так звана «активація») залежить від отримання офіційного звернення про допомогу від країни, яка постраждала від стихійного лиха. За допомогою можуть звертатися держави-учасниці МЦЗ ЄС, інші країни світу та відповідні міжнародні організації [17; 19].

Ключову роль у координації реагування ЄС на катастрофи у всьому світі відіграє Європейська Комісія, вона покриває 75% витрат, включаючи транспорт для розгортання допомоги в Європі або за її межами. ЄК також координує надання допомоги через МЦЗ ЄС усім державам-членам ЄС [18; 19].

Україна допоки не приєдналася до МЦЗ ЄС, хоча отримує гуманітарну допомогу з 2014 р. На даний момент в ЄС розробляється процедура включення до МЦЗ ЄС України як кандидата на вступ до ЄС. Це підтвердив Комісар ЄС з питань гуманітарної допомоги та управління кризовими ситуаціями Янез Ленарчич, який перебував 20 жовтня 2022 р. з візитом у Києві з метою допомогти координувати одну з наймасштабніших операцій МЦЗ ЄС з реагування на надзвичайні ситуації [3].

Щодо підтримки осіб зі статусом тимчасового захисту і зі статусом біженця, 24-25 березня 2022 р. Європейська Рада у своїх висновках звернулася до держав-членів і закликала їх, з одного боку, активізувати свої зусилля та підтримку України в європейському дусі єдності та солідарності, а з іншого – запропонувала ЄК вжити необхідних заходів для підтримки держав-членів у активізації їхніх зусиль щодо прийому біженців з України. Для надання безпосередньої гуманітарної допомоги жертвам російської військової агресії Європейською Комісією була створена Платформа солідарності ЄС, що об'єднала держав-членів і агентства ЄС та функціонує як оперативний

⁴ Механізм цивільного захисту ЄС (МЦЗ ЄС), (англ. EU Civil Protection Mechanism) створено в жовтні 2001 р. для координації рятувальної та гуманітарної допомоги у разі стихійних лих і техногенних катастроф, масштаб або характер яких перевищує можливості реагування постраждалої країни (правова основа – Рішення 1313/13/ЄС та доповнення до нього). МЦЗ ЄС спрямований на зміцнення співпраці між 27 державами ЄС і 8 державами-учасницями (Албанія, Боснія і Герцеговина, Ісландія, Чорногорія, Північна Македонія, Норвегія, Сербія та Туреччина) [17].

координаційний механізм, включаючи взаємодію з відповідними органами державної влади України та партнерами.

На позачерговому засіданні Ради ЄС з питань юстиції та внутрішніх справ 28 березня 2022 р. Віце-президент ЄК із просування європейського способу життя Маргарітис Схінас та Єврокомісар Ілва Йоханссон⁵ з внутрішніх справ, відповідальна також за міграційні питання, у координації з головуванням Франції в Раді ЄС в особі міністра Жеральда Дарманіна презентували План з 10 пунктів для підтримки держав-членів у активізації їхніх зусиль щодо прийому громадян України, які втікають від війни. Після двох попередніх засідань Ради, присвячених ситуації в Україні, які призвели до безпрецедентної гуманітарної допомоги та активації Директиви про тимчасовий захист 2001/55/ЄС [9], міністри внутрішніх справ вирішили посилити зусилля з координації та солідарності в середині ЄС, щоб покращити умови прийняття біженців з України.

Платформа солідарності є базою даних для обміну інформацією щодо можливостей прийому, кількості людей, які користуються тимчасовим захистом на території ЄС, системою забезпечення їхніх потреб та додаткової підтримки [30].

Платформа солідарності включає 10 пунктів, функціонує як система надання притулку в ЄС:

1. Платформа ЄС для реєстрації для обміну інформацією про бенефіціарів тимчасового захисту та статусів національного захисту.
2. Скоординований підхід на рівні ЄС для транспортних та інформаційних вузлів за підтримки Агентства ЄС з питань притулку.
3. Картування можливостей прийому та розміщення відповідно до пропозицій тих держав-членів, які можуть надати допомогу тим, хто потребує підтримки. Агентство ЄС з питань притулку надає цілеспрямовану підтримку державам-членам на основі оперативних планів і координує мережу агентств та органів влади ЄС з питань прийому.
4. Розробка національних планів на випадок надзвичайних ситуацій для задоволення середньо- та довгострокових потреб. ЄК підтримує держави-члени та розробляє загальний європейський план на випадок надзвичайних ситуацій та реагування.
5. Європейська Комісія разом з Агентством ЄС з питань притулку розробили стандартні операційні процедури та єдині вказівки щодо прийому та підтримки дітей.
6. Загальний план боротьби з торгівлею людьми для запобігання торгівлі людьми та експлуатації. План базується на Стратегії ЄС щодо боротьби з торгівлею людьми (2021-2025).

⁵ Ілва Йоханссон була з візитом у Києві 2 серпня 2022 р., на зустрічі з Прем'єр-міністром Денисом Шмигалем, Віце-прем'єром з європейської та євроатлантичної інтеграції Ольгою Стефанішиною обговорили питання щодо практичного втілення Директиви про тимчасовий захист українців, які рятуються від війни в ЄС, кроки України на шляху до ЄС.

7. Зміцнення солідарності з Молдовою через збільшення переказів і швидке розгортання груп Frontex⁶ у Молдові. ЄК тісно співпрацює з сусідніми з Україною державами, щоб підтримати їх у забезпеченні захисту людей, які рятуються від вторгнення.

8. Посилена основа для міжнародного співробітництва щодо безпечних напрямків. Платформа Солідарності у співпраці з відповідними агентствами та іншими відповідними партнерами координує контакти з Канадою, США, Великобританією та іншими міжнародними партнерами.

9. Аналіз наслідків війни в Україні для внутрішньої безпеки. Мережа Європейської мультидисциплінарної платформи проти злочинних загроз (ЕМРАСТ⁷) і Європол підтримує держави-члени в забезпеченні максимальної пильності щодо організованої злочинності та груп торгівлі людьми та забезпечення виконання санкцій ЄС проти росіян і білорусів.

10. Відповідні ресурси та фінансування. Для надання всебічних інструкцій та індивідуальної підтримки держав-членів ЄС було створено єдиний центр, який об'єднує всіх відповідних експертів ЄК. Щоб підтримати зусилля держав-членів, ЄК сприяє гнучкому використанню фінансування [30].

Отже, Платформа солідарності допомагає організувати переміщення людей всередині ЄС до держав-членів, які мають можливості для прийому; налагодити шляхи до держав, що не входять до ЄС, але в яких вже є значні українські громади, наприклад, до Канади чи Великобританії. А «ЄС з повагою та людяністю прийматиме кожного, хто тікає від російської агресії й надалі посилюватиме ефективну доставку екстреної та гуманітарної допомоги. Солідарність є наріжним каменем для ЄС у вирішенні проблеми біженців в умовах російської агресії», – зазначено у зверненні Європейської Комісії до Європарламенту, Європейської Ради, Ради ЄС, Європейського економічного і соціального комітету та Комітету регіонів [12].

Єврокомісар із внутрішніх справ Ілва Йоганссон назвала це рішення «історичним», схвалила «єдність» і «твердість» ЄС. «Я пишаюся тим, що я європейка, я пишаюся солідарністю, яку окремі громадяни демонструють по відношенню до України», – сказала Йоганссон на завершення зустрічі міністрів [26].

Гуманітарна криза в Україні вплинула на необхідність внесення процедурних змін і створення можливості додаткового фінансування держав-членів ЄС на підтримку заходів і програм, що пов'язані з проблемою біженців та надання тимчасового захисту тим, хто втікає від війни в Україні. У реалізації основних завдань та управлінні процесами, що виконує Платформа солідарності важливим є фінансування. Європейська Рада через Комітет постійних представників (COREPER⁸) та Інтегроване реагування на політичну кризу

⁶ Frontex – Європейське агентство з охорони зовнішніх кордонів держав-членів Європейського Союзу.

⁷ ЕМРАСТ – *European Multidisciplinary Platform Against Criminal Threats* – *Європейська мультидисциплінарна платформа протидії кримінальним загрозам*.

⁸ Комітет постійних представництв (фр. *Comité des représentants permanents*) – об'єднання глав (послів) і членів постійних представництв держав-членів ЄС у Брюсселі, відіграє ключову роль у системі ухвалення рішень.

(IPCR⁹) забезпечує управління в кризовій ситуації, що виникла в зв'язку з військовою агресією РФ. ЄС також посилює фінансову підтримку держав-членів у межах Інструменту управління кордонами та віз¹⁰, надаючи допомогу в управлінні кордонами у питаннях ідентифікації прибулих, а також для першого прийому і медичного обслуговування [31].

ЄК 8 березня 2022 р. прийняла рекомендації щодо Програми згуртування біженців у Європі (CARE¹¹), яка дозволяє державам-членам і регіонам надавати екстрену підтримку людям, які тікають від російського вторгнення в Україну. CARE запроваджено необхідну гнучкість у правилах політики згуртованості на 2014-2020 р., щоб дозволити швидкий перерозподіл доступного фінансування для такої екстреної підтримки. Це резервні кошти CARE, що є додатковим ресурсом і допомагає державам-членам надавати екстрену підтримку для задоволення основних потреб людей, які тікають від російського вторгнення в Україну. Ці потреби включають доступ до таких послуг, як тимчасове житло, постачання їжі та води або медичне обслуговування. CARE також посилить спроможність держав-членів задовольняти потреби біженців шляхом підтримки, наприклад, надання додаткового інфраструктурного обладнання або збільшення чисельності персоналу, необхідного для задоволення потреб біженців. Крім того, держави-члени можуть використовувати це фінансування для розробки індивідуальних рішень для довгострокової інтеграції людей із походженням мігрантів шляхом інвестицій у житло, освіту, працевлаштування, охорону здоров'я, соціальну інтеграцію та догляд або інші соціальні послуги [38; 40].

CARE запроваджує необхідну гнучкість у правилах політики згуртованості. Крім того, на 2022 р. пакет у розмірі 10 млрд євро з коштів Програми допомоги у відновленні згуртованості та територій Європи (Recovery Assistance for Cohesion and the Territories of Europe (REACT-EU¹²)) також може бути використаний для задоволення потреб біженців у рамках спільної мети відновлення після пандемії [12; 33].

Платежі надійшли від Програми REACT-EU і доступні в рамках Програми CARE та програм Фонду європейської допомоги найбільш знедоленим (FEAD) [28], що дозволило державам-членам і регіонам надавати екстрену підтримку людям, які тікають від російського вторгнення в Україну. Хоча Програма REACT-EU набула чинності 24 грудня 2020 р., але вона може фінансувати видатки заднім числом з 1 лютого 2020 р. до 31 грудня 2023 р. Це була

⁹ Integrated Political Crisis Response (IPCR) – Механізм реагування на кризи.

¹⁰ Integrated Border Management Fund – Border Management and Visa Instrument (2021-27) – Інструмент управління кордонами та віз, що є частиною Фонду інтегрованого управління кордонами (IBMF) разом із Інструментом обладнання для митного контролю (CCEI). IBMF створено на період 2021-2027 рр. із загальним обсягом 7,37 млрд євро. Місія BMVI полягає в тому, щоб забезпечити потужне та ефективне європейське інтегроване управління кордонами на зовнішніх кордонах Союзу, забезпечуючи високий рівень внутрішньої безпеки в межах Союзу, захищаючи при цьому вільне пересування людей всередині нього.

¹¹ CARE (Cohesion's Action for Refugees in Europe) Програма згуртування біженців у Європі.

¹² REACT-EU – Recovery Assistance for Cohesion and the Territories of Europe – Ініціатива Recovery Assistance for Cohesion and the Territories of Europe продовжує та розширює заходи з реагування на кризу та заходи з усунення криз, які здійснюються через Інвестиційну ініціативу у відповідь на коронавірус.

надзвичайно важлива зміна до існуючих норм, що уможливила для держав-членів використання загалом до 10 млрд євро в межах траншу REACT-EU за 2022 р., однієї з найбільших постпандемічних державних інвестиційних програм ЄС, а також можна було скористатися ресурсами політики згуртованості в межах бюджету 2014-2020 рр. за спрощеною процедурою звітності [40].

Ресурси в рамках REACT-EU можуть використовуватися державами-членами для збільшення асигнувань на програми, які підтримує FEAD, для надання базової матеріальної допомоги [28; 33]. Умови використання цих додаткових ресурсів державам-членам для надання максимально можливої допомоги спрощено таким чином, що національне співфінансування не є обов'язковим. Бюджет ЄС може покрити 100% витрат, на запит держав-членів. Сфера підтримки широка, також можливі перекази між Європейським фондом регіонального розвитку (ЄФРР) і Європейським соціальним фондом (ЄСФ). На основі залучених коштів ЄК виплатила вже майже 113 млрд євро в рамках Фонду відновлення та стійкості та станом на кінець червня 2022 р. понад 15 млрд євро в рамках інших програм ЄС, які отримують фінансування від програми NextGenerationEU¹³ [33]. REACT-EU включає додаткові бюджетні ресурси ЄС, що фінансуються за допомогою потужного Плану відновлення ЄС NextGenerationEU. Як частина NextGenerationEU, REACT-EU надає 50,6 млрд євро (у поточних цінах) до програм політики згуртованості на 2014-2020 рр. протягом 2021 р. та 2022 р. Важливо, що до REACT-EU було додано фінансування кризи, що пов'язана з війною в Україні. Додаткові кошти REACT-EU в основному спрямовуються через ЄФРР і ЄСФ. Деякі з нових ресурсів також будуть використані для поповнення Європейського фонду допомоги найбільш знедоленим [38].

Таким чином, внесок ЄС суттєво зменшує додаткове навантаження на державні бюджети країн-членів, оскільки видатки, які можуть бути покриті, є ретроактивно прийнятними з дати вторгнення в Україну. Всі види підтримки України мають безпосередній зв'язок з програмами і проєктами з надання гуманітарної допомоги. Цим не вичерпується гуманітарна допомога ЄС громадянам України за кордоном та в Україні.

ЄС включив проблему підтримки біженців і тих, хто шукають захисту від війни в Україні й до порядку денного політики згуртованості. Фонди політики згуртованості можуть підтримувати надзвичайні заходи, такі як будівництво центрів прийому чи притулків для біженців, а також дії в таких сферах, як мобільні госпіталі, санітарія та водопостачання. Крім того, таке фінансування може забезпечити негайну підтримку в сферах зайнятості, освіти та соціальної інтеграції, що включає навчання, мовні курси, консультування, коучинг, психологічну допомогу, юридичну підтримку та доступ до таких послуг, як догляд за дітьми, медичне обслуговування та соціальні послуги.

4 квітня 2022 р. Рада ЄС прийняла важливі законодавчі поправки, які дозволяють державам-членам перенаправляти ресурси з фондів політики

¹³NextGenerationEU – План відновлення та стійкості ЄС і держав-членів ЄС.

згуртованості та Фонду європейської допомоги найбільш знедоленим (Fund for European Aid to the Most Deprived (FEAD)) на допомогу біженцям. Рада також прийняла поправку до Фондів внутрішніх справ на 2014-2020 рр. та до Фонду надання притулку, міграції та інтеграції на 2021-2027 рр. [41]. Ці поправки дають додаткові ресурси для прийому осіб, які рятуються від війни в Україні. Швидке внесення змін до законодавства про фонди ЄС є «свідченням незмінної солідарності ЄС з біженцями з України та державами-членами, що їх приймають, зокрема тими, які мають спільний кордон з Україною» [41]. Важливо, що зміни передбачають виняткову гнучкість для передачі ресурсів між програмами, що фінансуються Європейським фондом регіонального розвитку та Європейським соціальним фондом для вирішення проблеми потоку біженців. Внесені зміни також надають державам-членам та іншим державним або приватним донорам можливість робити додаткові фінансові внески в рамках фонду як зовнішні цільові надходження на 2021-2027 рр. Зовнішні цільові надходження дозволять фінансувати заходи щодо надання притулку та міграції в державах-членах під час криз, у тому числі тих, що виникають через вторгнення в Україну. ЄК виплатила понад 3,5 млрд євро попереднього фінансування державам-членам, які приймають біженців з України [39].

Фонд європейської допомоги найбільш знедоленим (FEAD) підтримує заходи з надання базової матеріальної допомоги найбільш знедоленим, включаючи їжу, одяг та інші предмети першої необхідності для особистого користування [28].

Отже, процес надання гуманітарної підтримки українцям, які знайшли притулок в ЄС, перебуває в постійній динаміці, що визначається різними чинниками: по-перше, ескалацією військової агресії РФ в Україні; по-друге, інтенсивністю та масштабами міграційних потоків біженців з України, що пов'язано з ескалацією; по-третє, можливостями ЄС та його фондів надавати підтримку державам-членам і Україні. Але за десять місяців війни з боку ЄС жодних обмежень не має, що ще раз демонструє солідарність з державами-членами і Україною. Процес чітко і швидко регламентується і рішення знаходять підтримку політичних еліт і громадян ЄС. У той час «як Росія продовжує посилювати свої жорстокі напади на Україну, навмисно націлюючись на енергомережі, цивільну інфраструктуру та житлові будинки, ЄС як ніколи відданий своїй підтримці України», – заявив Комісар ЄС з питань гуманітарної допомоги та управління кризовими ситуаціями Янез Ленарчич під час свого візиту до Києва у жовтні 2022 р. [3].

Підтримка ЄС держав-членів щодо надання притулку українцям, що тікають від війни, а відтак і гуманітарна підтримка України, є важливою для посилення внутрішньополітичної солідарності в ЄС. «Щоб зберегти за собою статус «проекту миру», ЄС має підтримувати країни-члени у складні часи, що настають, і захищати їх від акторів, які, можливо, бажають посіяти розбрат» [42]. Солідарність ЄС з державами-членами та з Україною, надання допомоги і підтримки всім, хто тікає від війни, посилюється надихаючою солідарністю європейців. Яскравою демонстрацією європейських цінностей у дії є емпатія та

готовність європейських сімей прийняти біженців у свої домівки, громад надати їжу й притулок, компаній запропонувати послуги і працевлаштування, а людей у всьому ЄС і за його межами запропонувати постачання та підтримку тим, хто залишився в Україні і потребує цього.

Громадяни держав ЄС рішуче підтримують заходи Європейського Союзу щодо допомоги Україні у протидії збройній агресії Росії. Це підтверджується даними останніх трьох опитувань «Євробарометра»: в квітні, липні та листопаді 2022 р.

Дослідження Eurobarometer 506¹⁴ «Відповідь ЄС на війну в Україні» у квітні 2022 р. (рис. 1) демонструє великий консенсус серед громадян ЄС у всіх державах-членах ЄС щодо відповіді ЄС на вторгнення Росії в Україну. Більшість європейців вважають, що з початку війни ЄС проявив солідарність (79%) і був єдиним (63%) і швидким (58%) у своїй реакції. Респонденти переважно виступають за непохитну підтримку України та громадян України. Зокрема, більше дев'яти з десяти респондентів (93%) схвалюють надання гуманітарної допомоги людям, які постраждали від війни. 88% європейців схвалюють ідею приймати в ЄС людей, які тікають від війни. 80% схвалюють фінансову підтримку, яку надають Україні. 66% погоджуються, що «Україна має приєднатися до ЄС, коли буде готова», 71% вважають, що Україна є частиною європейської сім'ї, а 89% відчують симпатію до українців [14].

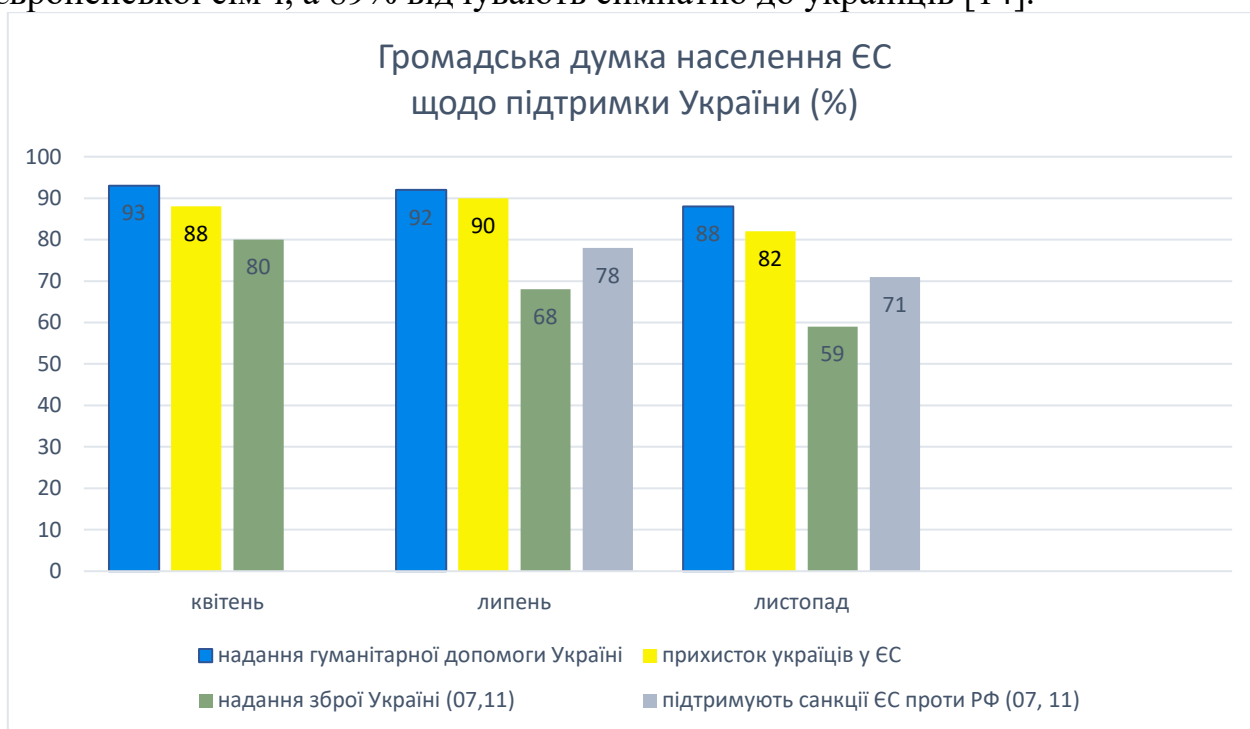

Рис. 1. Дослідження громадської думки в ЄС.

Джерело: складено автором за [14; 15; 16].

Примітка: у квітні питання щодо санкцій проти РФ не ставилось.

¹⁴ Eurobarometer 506. EU's response to the war in Ukraine.13.04 – 20.04.2022. Опитано 26066 респондентів у 27 державах-членах ЄС. Примітка: питання про надання зброї Україні у квітні не ставилось.

Результати дослідження «Літо 2022 – стандартний Євробарометр»¹⁵ (рис. 1) показують, що підтримка України залишається стійкою. Відбувається зростання довіри громадян до ЄС, сприйняття дій і постійної підтримки відповіді ЄС на російську агресію проти України. Найбільше схвалення серед громадян ЄС має гуманітарна підтримка України (92%) та прийом у ЄС українців, які рятуються від війни (90%). Крім того, 78% європейців підтримують економічні санкції, запроваджені ЄС проти російського уряду, підприємств та фізичних осіб. Майже сім з десяти опитаних (68%) висловилися на користь фінансування постачання військової техніки в Україну [16].

Євробарометр «Відповідь ЄС на енергетичну кризу»¹⁶ у листопаді 2022 р. (рис. 1) показав, що громадяни Європи майже так само схвалюють надання гуманітарної допомоги (88%), підтримують людей, які тікають від війни (82%). Сім із десяти респондентів схвалюють економічні санкції проти російського уряду, компаній і фізичних осіб (71%), а також фінансову підтримку України (70%). Також більшість громадян схвалюють заборону державних російських ЗМІ (63%) та фінансування закупівлі та постачання військової техніки в Україну (59%). Опитування також показує, що заходи, вжиті ЄС у відповідь на агресивну війну Росії проти України, продовжують мати потужну підтримку серед громадян ЄС, хоча простежується низхідний тренд. Вочевидь, що енергетичний шантаж Росії, «підігрятий» напередодні зими російськими наративами та дезінформацією (FIMI), хоча і не суттєво, але все ж впливає на настрої європейців [15].

Висновки. Повномасштабна збройна агресія РФ проти України посилила турбулентність у міжнародних відносинах й спричинила кардинальний зсув у європейській безпеці. Для України боротьба проти російської окупації – це екзистенційна війна, перемога у якій визначається національною стійкістю та міжнародною солідарністю з Україною.

В умовах російської окупації відбуваються грубі порушення норм міжнародного права та злочини проти людяності. Війна в Україні переросла в повномасштабну гуманітарну катастрофу, а гуманітарні потреби з початку російського вторгнення зросли до безпрецедентного рівня. Спричинені масові руйнування, втрати і поранення серед цивільного населення, стрімке зростання чисельності тих, хто тікає від війни, а відтак і біженців, шокували цивілізований світ.

Проблема біженців, надання притулку і захисту тим, хто його потребує – одна із найболючіших проблем, яка постійно стоїть на порядку денному ЄС. Солідарність є наріжним каменем для ЄС у вирішенні проблем біженців. Держави-члени ЄС з перших днів війни протягнули руку допомоги українцям і

¹⁵ Standart Eurobarometer 97 – Summer 2022. 17.06-17.07.2022. Опитано 26468 респондентів у 27 державах-членах ЄС.

¹⁶ [Eurobarometer 514. EU's response to the energy challenges.](#) 23.11-30.11.2022. Опитано 26337 респондентів у 27 державах-членах ЄС.

показали як важливо підтримувати Україну, адже саме Україна стоїть непорушним безпековим щитом для всієї Європи.

На інституційному рівні солідарність ЄС проявилися у низці історично важливих політичних рішень: надання Україні статусу кандидата на вступ до ЄС, визнання Росії державою-спонсором тероризму, визнання Голодомору 1932-1933 рр. геноцидом Українського народу. Такі політичні рішення підтверджують, що ЄС непохитний у підтримці незалежності, суверенітету, територіальної цілісності України у міжнародно визнаних кордонах.

За даними ЄС в Україні 17,7 млн осіб, що потребують підтримки, включаючи 5,9 млн внутрішньо переміщених осіб, 7,9 млн українців, які залишили свої домівки й були змушені покинути Україну зареєстровано в ЄС, з яких станом на 20 грудня 2022 р. понад 4,86 млн отримали тимчасовий захист в ЄС. Європейський Союз мобілізував усі можливі ресурси, щоб надати екстрену допомогу Україні, а мільйони європейців взяли на себе зобов'язання підтримати всіх, хто потребує допомоги, позаяк це відповідає європейським цінностям.

Солідарність є наріжним каменем для ЄС у вирішенні проблем біженців, надання їм притулку та необхідної допомоги. Європейська Комісія та Рада ЄС, об'єднавши надзвичайні зусилля держав-членів, ввели в дію «Директиву Ради ЄС 2001/55/ЄС про тимчасовий захист» та створили Платформу солідарності ЄС, активували механізми підтримки тих, хто шукає захисту від війни, шляхом прямого надання притулку, їжі та медичної допомоги, а також надання їм чіткого статусу через безпрецедентну процедуру тимчасового захисту. Таким чином, вдалося збалансувати зусилля держав-членів щодо прийому осіб, які рятуються від війни в Україні, та надання їм швидкої й ефективної допомоги. Підтримка ЄС держав-членів щодо надання притулку українцям, що тікають від війни, а відтак і гуманітарна підтримка України, є важливою для посилення внутрішньополітичної солідарності в ЄС.

Підтримка українських біженців по всій Європі відбувається через Механізм цивільного захисту ЄС та низку програм і фондів ЄС, чимало з яких переорієнтовано з програм по боротьбі з пандемією на надання гуманітарної допомоги Україні й можуть задіяти резервні ресурси, що не були використані у попередні роки. Всі види підтримки України мають безпосередній зв'язок з програмами і проектами з надання гуманітарної допомоги. Результативність і динамічність функціонування платформ солідарності ЄС з Україною визначається, по-перше, стійкістю ЄС і держав-членів ЄС; по-друге, солідарністю Європейського Союзу з Україною у спільній боротьбі за мир і наближення перемоги; по-третє, демократичною солідарністю громадян ЄС, потужною волонтерською підтримкою України та українців, що демонструє європейські цінності в дії та додає стійкості Українській нації у спротиві агресору.

Отже, солідаризуючись з Україною у протидії російській збройній агресії, Європейський Союз демонструє безпрецедентну рішучість відновити мир у Європі та зберігати солідарність між державами-членами. Солідарність ЄС та

держав-членів ЄС з Україною – це внесок у боротьбу за мир та демократичні цінності.

Список використаних джерел:

1. Агентство ООН у справах біженців. Біженці та шукачі притулку. URL: https://www.unhcr.org/ua/refugees-asylum-seekers_ua
2. Дугінець Г., Ніжейко К. Міжнародна технічна допомога в повоєнній відбудові України. Економіка. №3(143). 24.06.2022 DOI: [https://10.31617/visnik.knute.2022\(143\)02](https://10.31617/visnik.knute.2022(143)02)
3. ЄС запускає програму надання екстреного прихистку у зимовий період для України та збільшує гуманітарну допомогу на 175 мільйонів євро. 20.10.2022. URL: <https://www.ecas.europa.eu/delegations/ukraine>
4. Конвенція про статус біженців. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_011#Text
5. Конституція України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
6. MOM в Україні. MOM збільшує підтримку на тлі намірів українців зимувати у теперішніх місцях проживання. URL: <https://ukraine.iom.int/uk/news/mom-zbilshuye-pidtrymku-na-tli-namiriv-ukrayintsiv-zymuvaty-u-teperishnikh-mistsyakh-prozhyvannya>
7. Роз'яснення щодо тимчасового захисту та отримання статусу біженця. 17.03.2022. URL: https://ombudsman.gov.ua/news_details/rozyasnennya-shchodo-timchasovogo-zahistu-ta-otrimannya-statusu-bizhencya
8. Хома Н. М. Співфінансування в системі технологій миробудівництва: на прикладі допомоги Україні під час російської військової агресії. Науковий журнал «Politicus». Випуск 3. 2022. С. 52-59. DOI <https://doi.org/10.24195/2414-9616.2022-3.8>
9. Activation of the Temporary Protection Directive. URL: https://home-affairs.ec.europa.eu/policies/migration-and-asylum/common-european-asylum-system/temporary-protection_en
10. Emergency Response Coordination Center. Active Emergencies. URL: <https://erccportal.jrc.ec.europa.eu/#/echo-flash-items/latest>
11. Address by President Charles Michel to the annual EU Ambassadors' conference/ European Council. 10 October 2022. URL: <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2022/10/10/discours-du-president-charles-michel-lors-de-la-conference-annuelle-des-ambassadeurs-de-l-ue/>
12. Communication from the Commission to the European Parliament, the European Council, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions. European solidarity with refugees and those fleeing war in Ukraine. Strasbourg, 8.3.2022. URL: https://eu-solidarity-ukraine.ec.europa.eu/system/files/2022-05/com_2022_107_1_en_act_part1_v4.pdf
13. Council Directive 2001/55/EC of 20 July 2001 on minimum standards for giving temporary protection in the event of a mass influx of displaced persons and on measures promoting a balance of efforts between Member States in receiving such persons and bearing the consequences thereof. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/en/TXT/?uri=celex:32001L0055>
14. Eurobarometer 506. EU's response to the war in Ukraine.13 – 20 April 2022. URL: <https://europa.eu/eurobarometer/surveys/detail/2772>
15. Eurobarometer 514. EU's response to the energy challenges. Report. November 2022. EU's response to the energy challenges. Eurobarometer. European Commission. November 2022. URL: <https://europa.eu/eurobarometer/surveys/detail/2912>

16. Eurobarometer 97 – Summer 2022. URL: <https://europa.eu/eurobarometer/surveys/detail/2693>
17. European Civil Protection and Humanitarian Aid Operations. URL: https://civil-protection-humanitarian-aid.ec.europa.eu/who/about-echo/legal-framework_en
18. European Civil Protection and Humanitarian Aid Operations. URL: https://civil-protection-humanitarian-aid.ec.europa.eu/what/civil-protection/eu-civil-protection-mechanism_en#what-is-it
19. European Civil Protection and Humanitarian Aid Operations. URL: https://civil-protection-humanitarian-aid.ec.europa.eu/what/civil-protection/resceu_en
20. European Civil Protection And Humanitarian Aid Operations. URL: <https://erccportal.jrc.ec.europa.eu/#/echo-flash-items/lates>
21. European Council conclusions on Ukraine, the membership applications of Ukraine, the Republic of Moldova and Georgia, Western Balkans and external relations, 23 June 2022. URL: <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2022/06/23/european-council-conclusions-on-ukraine-the-membership-applications-of-ukraine-the-republic-of-moldova-and-georgia-western-balkans-and-external-relations-23-june-2022/>
22. EU humanitarian aid in Ukraine. URL: https://civil-protection-humanitarian-aid.ec.europa.eu/where/europe/ukraine_en
23. European Parliament declares Russia to be a state sponsor of terrorism. 23.11.2022. URL: <https://www.europarl.europa.eu/news/en/press-room/20221118IPR55707/european-parliament-declares-russia-to-be-a-state-sponsor-of-terrorism>
24. EU response to Russia's invasion of Ukraine. URL: <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/eu-response-ukraine-invasion/>
25. European solidarity with refugees and those fleeing war in Ukraine. Strasbourg, 8.3.2022. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex:52022DC0107>
26. EU Solidarity with Ukraine. URL: https://eu-solidarity-ukraine.ec.europa.eu/factsheets-eu-solidarity-ukraine_en
27. Factsheet: The European Union and Ukraine. 14 December 2022.Brussels. URL: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/FS_22_3862
28. Fund for European Aid to the Most Deprived (FEAD). URL: <https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1089>
29. Holodomor: Parliament recognizes Soviet starvation of Ukrainians as genocide. Press Releases. 15 December 2022. URL: <https://www.europarl.europa.eu/news/en/press-room/20221209IPR64427/holodomor-parliament-recognises-soviet-starvation-of-ukrainians-as-genocide>
30. Home Affairs Council: 10-Point Plan on stronger European coordination on welcoming people fleeing the war against Ukraine. 28 March 2022. URL: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/IP_22_2152
31. Integrated Border Management Fund – Border Management and Visa Instrument (2021-27). URL: https://home-affairs.ec.europa.eu/funding/borders-and-visa-funds/integrated-border-management-fund-border-management-and-visa-instrument-2021-27_en Internally Displaced Persons in Ukraine. URL: <https://data.unhcr.org/en/country/ukr>
32. Michael Kaeding, Johannes Pollak, Paul Schmidt. European Solidarity in Action and the Future of Europe. 2022. 201 p. URL: https://books.google.com.ua/books?id=3ydgEAAAQBAJ&pg=PR19&hl=uk&source=gbs_s_elected_pages&cad=2#v=onepage&q&f=false
33. Questions and Answers on the Cohesion's Action for Refugees in Europe (CARE) proposal. 8 March 2022. Brussels. URL: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/qanda_22_1608
34. Refugees from Ukraine recorded across Europe. 20.12.2022. URL: https://data.unhcr.org/en/situations/ukraine#_ga=2.262905740.1695214486.1671796997-1573715190.1671220865